

Historia powstania kolekcji pisanek w Klubie "Mieszkaniec" w Człuchowie

Dzisiejsze polskie tradycje to nic innego jak przenikanie się zwyczajów pogańskich z chrześcijańskimi. Kiedy nie było jeszcze granic państwowych, narody szybko przekazywały je sobie, że wkrótce znała je cała Europa. Wśród wielu z nich jest Wielkanoc. W obrzędowym kalendarzu wsi polskiej jest jednym z najważniejszych świąt. To chyba najradośniejsze święto w kościelnym roku liturgicznym. Zmartwychwstałego Chrystusa oznajmniają dzwony kościelne, które zwłaszcza w niedzielę wielkanocną brzmią w szczególny sposób. Po mszy rezurekcyjnej można spokojnie zasiąść do stołu i podzielić się poświęconym jajem¹.

Jajko jako symbol początku i źródło życia od dawna królowało na wielkanocnym stole. Ten symbol Wielkiej Nocy przywędrował do nas z Niemiec. Oznaczało koniec kościelnego zakazu spożywania jaj w czasie Wielkiego Postu. Po trwającym 40 dni poście czekano na ten dzień z niecierpliwością².

Charakterystycznym zwyczajem do dziś praktykowanym jest zdobienie jajek. Znanych jest nawet kilka legend, które próbują tłumaczyć, ten zwyczaj. Najbardziej znana z nich głosi, że Matka Boska udała się do Piłata, by wybłagać życie syna. Przyniosła wtedy ze sobą malowane jajka jako prezent dla jego dzieci.

Najstarsze pisanki zostały znalezione w Egipcie i mają około 5 tys. lat. Znane były w Mezopotamii i Persji. Od nich zwyczaj ten przejęli Grecy i Rzymianie.

W Polsce najstarszą pisanekę pochodzącą z X wieku znaleziono podczas prac wykopaliskowych w Opolu. Pochodzącą z Rusi Kijowskiej z okresu średniowiecza pisanekę posiada w swoich zbiorach człuchowskie muzeum. Jest to jajko z gliny wypalanej i pomalowane w kolorowe falujące paski.

Zwyczaj zdobienia jaj związał się z tradycją Świąt Wielkanocnych i upowszechnił się dopiero po wprowadzeniu chrześcijaństwa.

Pisanki cieszą się niemal na całym świecie wielkim zainteresowaniem. Różne są sposoby podkreślenia ich kultowego charakteru. Różnie było w wierzeniach ludowych np. jajko było lekarstwem na chorobę czy urok. Chroniło przed pożarem, zapewniało urodzaj w polu, szczęście i pomyślność. Noworodki kąpało się w wodzie, do której wkładano jajko, co miało zapewnić szczęście i bogactwo. Jajka podkładano też pod drzewka owocowe, miało to chronić je przed szkodnikami. Wierzono, że jajka rzucone w płomień ugaszą pożar.

W polskiej kulturze zdobienie jajek stało się z czasem elementem sztuki ludowej i było różnicowane w zależności od regionu.

W połowie XIX wieku nastąpił największy rozkwit w zdobnictwie. Panował taki zwyczaj, że pisanki mogły wykonywać tylko kobiety, bez obecności mężczyzn. Wówczas też zanikła magiczna rola barwionego jajka.

Zdobienia jajek mają różne nazwy. Zależy to od techniki ich wykonania. Jajka malowane na jeden kolor (najczęściej czerwony) to kraszanki i malowanki. Takie zdobienia bardzo oszczędne, były znane np. na Kaszubach. Misterne rysowanki, skrobanki są znane na Opolszczyźnie. Natomiast nalepianki, czy też wylepianki przypisuje się twórcom na Kurpiach. Tam jajka, a raczej wydmuszki, okleja się kolorową włóczką, muliną lub białym mięszem z sitowia. Łowiczanki oklejają wydmuszki wycinankami z kolorowego papieru³.

Ogólnie rozpowszechniona jest nazwa pisanka, którą określa się każde zdobione jajko, bez względu na rodzaj zastosowanej techniki.

¹ R. Hryń - Kuśmierek, Encyklopedia tradycji polskich, Poznań, s. 62 - 64.

² A. Grzegorzczuk, Tradycje wielkanocne, Warszawa 2006, s.49.

³ S. Krzysztofowicz, O sztuce ludowej w Polsce, Warszawa 1972, s. 138.

